

Plébán J. Kristóf

A települési önkéntes mentőcsoportok védekezésének feltételrendszere

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.75

Az önkéntesség, a saját erőforrások, a szakismeret közösség javára történő hasznosítása minden tevékenységben jelentős hozzáadott értéket nyújt. A katasztrófavédelem területén szerepet vállaló önkéntes mentőcsoportok alkalmazása nem helyettesíti a hivatásos szervek beavatkozását, de a speciális felszereléssel, szaktudással rendelkező polgári szerveződések kiegészítik, megerősítik a védekezést, kárelhárítást, így szükségességük megkérdőjelezhetetlen. A kárhelyszínen való hivatásos és önkéntes erők együttműködésének hatékonyságát a mentőszervezetek részére előírt minimum követelményszint, az ezen alapuló képzés és a minősítési eljárás végrehajtása biztosítja. Jelen publikációban a szerző a fent meghatározott téma releváns szakirodalmának összegzésével, e minősítési eljárás települési szintű gyakorlati megvalósulását vizsgálja.

A civilizációs és természeti katasztrófák osztársadalmi kihívásként jelennek meg, így a védekezésben való állampolgári szerepvállalás fontos részét képezi azon válasznak, amelyet a nemzeti biztonságpolitika keretei között, a védekezés és helyreállítás feladatában a felelős állami, önkormányzati szervezeteknek és a civil társadalomnak együttműködésben kell megfogalmazni.

„A történelemben már bizonyított polgári védelmi kötelezettség olyan személyes, társadalmi kötelezettség, mely az emberi élet és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelmét támogatja”. (Teknős L. – Csepregi P. – Endrődi I., 2014) A polgári védelemben való részvétel társadalmi kötelezettség, ugyanakkor rá kell mutatnunk azon állampolgári öngondoskodási attitűdre, mely az alaptörvényben megfogalmazott személyi biztonságra való jog érvényesítése érdekében megjelenő felelősségtudatos, aktív cselekvési akarat eredménye. Ezt a köteles polgári védelmi szervezetek tagjai esetében a beosztó határozatban foglaltak tudomásul vétele, és végrehajtása, míg az önkéntes polgári védelmi szerveződések tagjai esetében speciális technikai eszközeik, tudásuk alkalmazása, és főképp önkéntes idő és energiaráfordítás útján valósul meg.

A Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat szerint „...az élet- és vagyonvédelem érdekében különös figyelmet kell fordítani a hivatásos katasztrófavédelmi, valamint katasztrófavédelemben érintett egyéb szervek megfelelő felkészülésére.” Az önkéntes polgári védelmi szervezetek katasztrófák hatásainak kivédésében betöltött szerepre való felkészítése, illetve a szakmai együttműködési

képességének kialakítása sarkalatos pontja a beavatkozó szervek kárterületi egyenszílárdságának, hatékony feladat végrehajtásának, végső soron az élet és anyagi javak mentésére fordított munka sikerességének.

A téma időszerűségét adja, hogy a katasztrófavédelmi törvény adta lehetőségekkel élve, 2014. évtől egyre nagyobb számban alakulnak a települési önkéntes polgári védelmi szervezetek, így szükséges feltárni az önkéntes mentőszervezetek felkészülését lezáró, és védekezésben való részvételi jogosultságot kiadó minősítési folyamatot.

Az új biztonságpolitikai kultúra

Az Európai Bizottságnak az Európai Unió katasztrófavédelmét feldolgozó 2011. évi kimutatása alapján a XXI. század első évtizedében Európa országai 164 000 milliárd euró veszteséget szenvedtek el a természeti katasztrófák hatásaként. (EC DG, 2011). E jelentős gazdasági kárt súlyosbítja azon társadalmi bizalomvesztés, amely az állami és önkormányzati szervek védekezési hatékonyságát illetően alakult ki. Az Európai Unió 2014. évről szóló Polgári Védelmi jelentés kimutatása szerint, az Európai Unió polgárainak 77%-a gondolja úgy, hogy a katasztrófák hatásaikban főképpen a helyi gazdaságban jelennek meg negatív előjellel. Ugyanakkor a válaszadóknak csak egy kis része találta a meghozott megelőző intézkedéseket elégségesnek: ez regionális szinten 40%, nemzeti szinten 39%, illetve Európai Uniós szinten 31%-ot jelentett. (EC DG 2015) Ehhez kapcsolódik a Tóth–Hornycsek szerzőpáros kutatási eredménye, miszerint hazánkban „... a rendszerváltás után a polgári védelem feladatrendszerén belül a »katasztrófavédelmi« feladatok kerültek előtérbe, de ezt nem minden településen követte a polgári védelmi szervezetek fejlesztése, az új elvárásoknak megfelelő átalakítása, a személyi állomány felkészítése és a megfelelő anyagi-technikai készletek kialakítása”. (Tóth R. és Hornycsek J. 2008)

A 2010. évi borsodi árvíz tapasztalatai egyértelműen megmutatták, hogy – követve az Európai Unió Polgári Védelmi Mechanizmus szakmapolitikai irányvonalát – el kell szakadni az ad hoc védekezési megoldásoktól, és központi irányítással működő, de a társadalom valamennyi résztvevőjét megszólító tervezésben kell a védekezési rendszert felépíteni.

Ez a helyzetfelismerés új biztonságpolitikai kultúrát hozott, felerősítve a helyi közösségek saját erőfeszítéseit a természeti, technológiai és környezeti kockázatok hatásainak kivédésre. Ezzel egyrészt csökkentette azok bekövetkeztének valószínűségét, másrészt megoldást adott a társadalmi és gazdasági sebezhetőségre, legmegfelelőbb megközelítéseit hozva így az öngondoskodó állampolgár eszményképevé.

A kérdést a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény oldotta fel, meghatározva a hivatásos és az önkéntes szervek védekezési rendszerben betöltött feladatait.

A szabályozási háttér

A védelmi igazgatási rendszer 2011. évi megújítása, a megváltozott körülményekhez igazodni képes, az állampolgárok védekezésbe való bevonódásának lehetőségét biztosító rendszer szabályozási környezetét teremtette meg. Ennek keretében, a jelentős

múlttal rendelkező magyar polgári védelem területén, önkéntesen megalakuló és tevékenységet végző szervezetek katasztrófavédelmi rendszerben betöltött helyét, feladatait, jogait és kötelezettségeit a 2011. évi katasztrófavédelmi törvény (2013. évi módosításával egybefüggően), illetve a 234/2011. (XI. 10.) Kormányrendelet határozza meg. Ezen szabályzási kör biztosítja az önkéntes mentőszervezeteknek az egyesületi jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvényben leírt autonómiáját: „... az állami szervezet nem kíván beavatkozni a mentőszervezetek autonómiájába, viszont elvárja, hogy vegyék tudomásul az állam felelősségét, és irányítási kötelemét egy katasztrófa helyzetben”. (Endródi I. 2012)

A kötelmi viszony kialakítása kétoldalú egyezmény keretében jön létre, melyben az önkéntes szervezet kéri a védekezési rendszerbe történő alkalmazását, az állami szerv pedig a követelmények szigorú betartásával fogadja be azt. 2013. évi CXCV. törvény törvényben megfogalmazottak szerint „A védekezési feladatokba csak a hivatásos katasztrófavédelmi szerv által szakmailag megfelelőnek minősített önkéntes mentőszervezet vonható be. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv az önkéntes mentőszervezetet kérelmére minősíti.”

A minősítési eljárásban való részvétel, s annak sikeres végrehajtása feltétele az önkéntes szervezetek védekezésben történő alkalmazásának, a hivatásos szervek katasztrófavédelmi logisztikai biztosítási rendjében való részvételnek, illetve – a pályázati rendszerben pénzbeli és nem pénzbeli juttatások útján, – a fenntartható működés biztosításának. Következésképpen a 234/2011. (XI. 10.) Kormányrendelet személyi állománnyal kapcsolatos 60. §-ában és a műszaki, technikai követelményeit szabályozó 61. §-ában foglaltaknak való megfelelés sarkalatos pontját kell, hogy képezze az önkéntes szervezetek működési stratégiájának.

A Kormányrendelet 57. § (1) bekezdésének alapján „... az országban működő önkéntes mentőszervezet a hazai katasztrófák és veszélyhelyzetek hatásai elleni védekezésben akkor vehet részt, ha a Nemzeti Minősítési Rendszerben meghatározott képzettségi, felkészültségi alapkövetelményeknek eleget téve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve által lefolytatott, e Fejezetben szabályozott eljárásban a minősítést megszerezte.”

A Nemzeti Minősítési Rendszer alapkövetelményeiről a 6/2013. (X. 31.) BM OKF utasítás rendelkezik, amely a Szervezeti és Műveleti Irányelvben megadva az alapvető szakmai követelményeket a mentésbe bevonható hazai kutató feladatokat ellátó alegységekhez. A Szervezeti és Művelet Irányelv ajánlásként fogalmazza meg a mentésbe bevonható önkéntes szervezetek részére minimum szakmai követelményrendszert, hét szakterületet érintve:

1. mentőkutyás tevékenység;
2. bűvár tevékenység;
3. kötéltechnikai mentő tevékenység;
4. városi kutató- és mentő tevékenység;
5. műszaki mentő tevékenység;
6. árvízi és vízi mentési tevékenység;
7. vezetés-irányítás és logisztika;
8. alapvető vízkár elhárítási tevékenység.

Bár a dokumentumban ajánlás fogalmazódik meg, mindazonáltal a BM OKF kinyilvánítja benne azon szándékot, miszerint a mentésbe, kárelhárításba csak a megadott

minimum szakmai követelményrendszernek megfelelő, és ez alapján minősített szervezetek kerülhetnek bevonásra.

A követelmények az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (United Nations Office for the Humanitarian Affairs) keretei között működő Nemzetközi Kutatási és Mentési Tanácsadó Csoport (INSARAG) által kidolgozott, és a nemzetközi mentési közösség által elfogadott *irányelvekben és módszertanban* megjelenő elvárásokat követi, ezzel biztosítva a hazai önkéntes szervezetek nemzetközi mentési munkába való becsatlakozásának lehetőségét. Ezt mutatja a szervezetek vezetési, mentési és logisztikai komponensű felosztása, illetve a városi kutató-mentő tevékenység (Urban Search and Rescue – USAR) nehéz, közepes és könnyű kategória szerinti feladat meghatározása is.

A minősítés két szintjét különbözteti meg az Irányelv.

1. Megyei vagy fővárosi szintű együttműködési megállapodás megkötésére azon önkéntes szervezetekkel kerülhet sor, amelyek megfelelnek a Szervezeti és Műveleti Irányelvnek és alávetik magukat egy nemzeti minősítésnek.
2. Az önkéntes területi polgári védelmi szervezeteknek – értve ez alatt a járási és a települési szintet – felépítésében és működésében követniük kell a Szervezeti és Műveleti Irányelvet. Minősítési eljárásuk rendszerbeállító gyakorlat keretében történik, amelyre egy a logisztikai támogatási hátteret részletesen bemutató portfóliót kell a szervezetnek benyújtania.

Az önkéntes polgári védelem

Szervezeti szintek

Az önkéntes polgári védelmi szervezetek működésük alapján központi, területi és helyi szintre oszthatók.

1. Központi szinten a speciális rendeltetésű mentőszervezetek egységeit a HUNOR (Hungarian National Organisation For Rescue Services) jelenti, amely hivatásos nehéz kutató-mentő mentőszervezetként Magyarországon hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi, külföldön pedig Magyarország hivatalos katasztrófavédelmi mentőcsapatoként végzi tevékenységét, és az önkéntes különleges kutató-mentő egységek alkotta *közepes* kutató-mentő csapat, a HUSZÁR képviseli. Nemzetközi bevetésű riasztásuk, vezetésük és irányításuk a gyors reagálási képességgel történő beavatkozás érdekében központosítottan, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság jogköre. (Endrődi I. 2013)
2. A területi szintet azon megyei mentőcsoportok alkotják, melyek védekezésben történő alkalmazhatósága
 - a) a megye közigazgatási területén a veszélyeztetett település polgármestere kezdeményezésére, a Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság igazgatójának javaslata alapján, a megyei védelmi bizottság elnökének döntésére, vagy a BM OKF főigazgatója elrendelésére történhet a vonatkozó jogszabályok szerint;

- b) a megye közigazgatási határain kívül, országhatáron belül, más megye felkérésére, a megyei katasztrófavédelmi igazgatóság igazgatójának javaslata alapján, a megyei védelmi bizottság elnökének döntésére, vagy a BM OKF főigazgatója elrendelésére a vonatkozó jogszabályok szerint;
- c) katasztrófa sújtotta szomszédos ország területén pedig a 234/2011. (XI.10) kormányrendelet 66. §-a alapján történhet.

Az alkalmazásra a riasztástól számított 3–12 órán belül kerülhet sor, amely a riasztástól a megalakítási helyre történő beérkezést foglalja magában.

3. Helyi szinten a járási és a települési mentőcsoportok vesznek részt a védekezésben. A járási önkéntes mentőszervezetek alkalmazása 3 napos önellátó képesség mellett történik. Készenléti szabályzása a riasztástól számítva 2 óra a vezetői állomány, 12 óra pedig a teljes állomány részéről a megalakítási helyre történő beérkezési kötelezettségben jelenik meg. A járási és települési beavatkozási szintek egymásra épülésének, illetve a szakembereknek szervezetek közötti átjárhatóságának biztosítására, a települési mentőcsoportok alkalmazása, a járási önkéntes mentőszervezetekhez hasonlóan került szabályzásra.

Itt kell megemlíteni azon szervezeteket, melyek az önkéntes polgári védelem további, még nem rendszeresített szintjeit adhatják. A köteles polgári védelem területén megjelenő munkahelyi polgári védelmi szervezettel vonva párhuzamot, jelölhetjük az oktatási intézmények diákságának körében megjelenő önkéntes polgári védelmi szerveződést, mely nemcsak létszámában, de motivált humánerőforrás oldaláról is jelentős többletet adhat a magyar önkéntes polgári védelmi rendszernek, és biztosíthatja a meglévő önkéntes mentőszervezetek szakember-utánpótlását.

Endrődi István közleményében részletesen leírja e szerveződési formában rejlő előnyöket, kitérve annak hálózati modelljére is. Példaként hozza a 2012. március 4-én, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen megalakult önkéntes polgári védelmi szervezetet, amely több alkalommal is bizonyította polgári védelmi képességét: szerepet vállalt a 2013-as dunai árvízi védekezésben, a HUNOR 2013. októberi minősítő gyakorlatán, a 2014. évi Fővárosi és az Országos Katasztrófavédelmi Ifjúsági Versenyen, és a Végvár 2014 megnevezésű NKE Közös Egyetemi Gyakorlaton is. (Endrődi I., 2015)

Települési szintek

A katasztrófák elleni védekezés e szerveződési formája, a megoldást igénylő probléma szintjéhez való közelsége okán, az Európai Unió prioritása, a szubszidiaritás elvének irányvonala alapján végzi feladatát. A szubszidiaritás elvének célja az EU és polgárai közelítése a helyi szintű fellépés garantálásával, amennyiben az szükségesnek bizonyul, ami viszont nem jelenti azt, hogy a fellépést mindig a polgárokhoz legközelebbi szinten kell végrehajtani. Ezen megközelítés alapján a települési mentőcsoportot tekintem a védekezés lakossághoz való legközelebbi szintjének, kijelentve ezzel, hogy az állampolgárok egyéni beavatkozásának hatékonysága már nem értelmezhető.

A védelmi követelmények helyi szintű megteremtése fokozza az ott élő állampolgárok biztonságérzetét, és jelentősen mérsékeli a következmények okozta károk

mértékét. A települési önkéntes szervezetek szakfeladata, felszerelési, technikai be-
rendezései elsősorban a település katasztrófavédelmi veszélyeztetettségének megfe-
lelően kerülnek meghatározásra, a helyi lakosság, valamint a létfenntartáshoz szük-
séges anyagi javak védelme érdekében. Megalakítása biztosítja a védekezés tervez-
hetőségét a települést veszélyeztető hatások következményei ellen.

Hornyacsek Júlia erről így ír: „*Helyi szinten a települések védelmi (polgári védelmi, katasztrófavédelmi) feladatai alapvetően a települések veszélyeztetettségétől függenek, de befolyásolják azokat a védelem területeivel és feladataival kapcsolatos különböző jogszabályi rendelkezések és előírások is.*” (Hornyacsek J. 2010)

Hazánk domborzati és lefolyási viszonyai miatt az ország területét gyakori, nagy területi kiterjedésű elöntések veszélyeztetik. Az ár és belvízvédelem kiemelt helyzete eredményeképpen, a megalakuló települési polgári védelmi szervezetek többségben – a járási szervezetek megalakítási céljához hasonlóan – alapvető, vagy elsődleges feladatként a vizek kártételei ellen való védekezés kerül megjelölésre.

A minősítési eljárás

Cseffó Károly megfogalmazása szerint „... gyakorlatok szervezésével megvalósuló általános célként megfogalmazható, hogy a katasztrófavédelmi feladatokkal rendelkező szervezeteknek készen kell állniuk a beavatkozásra, a katasztrófák kezelésére, életmentésre, a károk csökkentésére, a lakosság tájékoztatására, a társadalmi és szakmai kommunikációra”. (Cseffó K. 2013)

A minősítési eljárás célja bizonyítani azon képességek meglétét, melyek a kárhelyszínen való beavatkozás sikerének záloga. Itt kerül vizsgálat alá a szervezetek felszereltsége, szakmai felkészültsége, problémamegoldó és együttműködési képessége. A települési önkéntes polgári védelmi szervezet minősítése katasztrófavédelmi kirendeltség vezetőjének koordinációjában, riasztási és rendszerbeállító gyakorlat keretében történik. A riasztási gyakorlatrész célja a polgári védelmi szervezet tagjai készenlétének és felkészültségének, riaszthatóságának, bevetettségének ellenőrzése, valamint személyes adatainak egyeztetése. A rendszerbeállító gyakorlatrész egy előre kidolgozott scenárió alapján, valós mozzanatok végrehajtása, ahol a fő cél a veszélyhelyzet-kezelési képesség fejlesztése, az erők-eszközök átcsoportosításának begyakorlása, az átcsoportosítások valós lehetőségeinek, és a feladatok időbeli megvalósíthatóságának vizsgálata, valamint a védelmi igazgatási célú infokommunikációs eszközök alkalmazásának gyakoroltatása.

A rendszerbeállító gyakorlat elemeinek bemutatása

Az itt végrehajtásra kerülő feladatrészeket Hajdú-Bihar megye egy településén végrehajtott minősítő gyakorlattal modellezem. A BM OKF egységes online központi adatszolgáltató program Hajdú-Bihar megyei Polgári Védelmi adatszolgáltatása alapján a megyében 440 fő taglétszámmal, 28 települési önkéntes mentőcsoport működik, 2015. április–október időszakban 21 települési mentőcsoport (287 fő) hajtott végre rendszerbeállító gyakorlatot, megfelelt minősítést kapva.

Mivel a települési önkéntes polgári védelmi szervezetek vízkár elhárítási szakfeladatra alakultak meg, a gyakorlatokat az árvíz elleni védekezés témájában hajtották

végre, különös tekintettel a nyúlógát, a bordás megtámasztás, valamint a buzgár elleni védelem kiépítésére, illetve a település árvízi védekezésben várható körülményekre – a helyi védekezésért felelős hivatásos hazai szervek bevonásával való felkészülésre.

A gyakorlatok alapbeállítása szerint az elmúlt hetek rendkívül csapadékos időjárásának következtében egy feltételezett folyó vízszintje kritikusan megemelkedett. Mivel az elkövetkező időszakban is jelentős mennyiségű csapadék várható a vízgyűjtő területekre, így a hidrológiai előrejelzések LNV (Legnagyobb Víz), a vizsgált évig bezárólag előforduló legmagasabb jégmentes vízállás közeli tartós vízállás kialakulását jelzik. A várható helyzetre való tekintettel, mely jelentősen a mértékadó vízszint fölé emeli a vízállást, a feltételezett kárhelyszín térségében tartósan nagy vízterhelésnek lesz kitéve a védmű. A magasság-hiányos szakaszok bevédésére, és a várható vízterhelés kivédésére ideiglenes védművek építése válik szükségessé, mely adott települési önkéntes mentőcsoporthoz, valamint a hivatásos állomány közreműködését igényli.

A gyakorlatok során megjelenő feladatok összefoglalása, a 6/2013. (X. 31.) BM OKF főigazgatói utasítás 9. számú melléklete alapján a műveleti bázis, az infokommunikációs kritériumok, a felderítés, a kárhelyszíni együttműködés, a logisztika és az egészségügyi biztosítás területek tekintetében végezhető el.

Műveleti bázis

A műveleti bázis feladata az információáramlás biztosítása, közlések kiadása, jelentések, visszajelzések fogadása, értékelése. Ezen felül a szakmai irányítás, a kapcsolattartás a mentést irányító, vezető szervekkel, a mindenoldalú biztosítás megszervezése.

A Katasztrófavédelmi Műveleti Szabályzatban foglaltak alapján a vezetés feladata az hatékony munkavégzés mind objektív, mind szubjektív területen megjelenő feltételeinek megteremtése.

Tekintve, hogy a bekövetkezett eseményeket, a kiadott intézkedéseket és a végrehajtott feladatokat a vezetési komponens kijelölt felelősei időrendben folyamatosan rögzítik, a rendszerbeállító gyakorlat feldolgozásában, a bázison vezetett műveleti napló, mint elsődleges forrás szolgáltat információt.

Infokommunikációs kritériumok

Az infokommunikációs kritériumok tekintetében a csapatnak biztosítani kell a belső, csapattagok közötti kommunikációt, illetve a külső, kárhelyi kommunikációt. A kritériumnak való megfelelés egyrészt az információ átadásának szaknyelvi alapjait, másrészt eszközellátottságát foglalja magába.

Az együttműködő csoportok, személyek közötti hatékony munkamegosztás alapfeltétele az azonos ismeret elemeinek azonos szókészlettel történő megjelenítése, így a közös szakterminológia ismerete, illetve a lakosság felé való közérthető, és átlátható tájékoztatás képességének megléte és folyamatos fejlesztése alapvető követelmény.

Az önkéntes polgári védelmi szervezetek eszközellátottságát vizsgálva megállapítható, hogy EDR-rádióval nem rendelkeznek, így gyakorlatokon a mentőcsoporthoz tagjai csak a mobil telefonhálózat biztosította kommunikációs háttérre tudnak támaszkodni, amely technológia elégségesen biztosíthatja a beavatkozók közötti,

illetve a beavatkozók és a vezetési pontok közötti kommunikációt, a pontos információ megosztást. A kommunikáció elősegítése érdekében a területileg illetékes Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Egységes Digitális Rádió-távközlő (EDR) rendszerét használhatják, az MKI által biztosított EDR-rádióval. A mentőcsoportok állománya az EDR-rádiók kezelését, használatának szabályait, a Katasztrófavédelem kezelésében lévő virtuális magánhálózat, az 52-es VPN forgalmazási szabályait az előzetes elméleti képzés során kell, hogy elsajátítsa.

Az EDR-rádiótámogatás külső forrásból történő biztosításának kérdése felvetésével a Rádiós Segélyhívó és Infokommunikációs Országos Egyesület 2015. évi munkatervében is találkozunk, ahol megoldásként a korszerűsített, URH és RH vezeték nélküli kommunikáció előkészítésében ad megoldási lehetőséget.¹

Felderítés

A felderítés, az információgyűjtés a csapat veszély/kockázat értékelésének alapja. A beavatkozás az egészségkárosító körülmények, elektromosság, környezeti károk, másodlagos veszélyek feltérképezését követően kerülhet végrehajtásra.

A felderítést a mentőcsoport parancsnoka a csoportparancsnok(ok)kal, a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság szakembereivel, valamint a hivatásos állománnyal közös végrehajtásban végzik.

Kárhelyszíni együttműködés

Árvízi védekezési műveletek során kiemelt fontossággal bír a veszélyhelyzeti koordináció, a kárfelszámolásában való közreműködés a hatóságokkal.

Szternák György véleménye szerint *„...a katasztrófavédelem átfogó rendszerében meghatározó jelentőségűek a szervezeti formák és a tevékenységek, valamint az ezek között meglévő összhang és együttműködési képesség”*. (Szternák Gy. 2007) Így a polgári védelmi feladat ellátására, valamint az emberi élet mentésére önkéntesen létrehozott civil szerveződéseknek az állami beavatkozó szervezetekkel való együttműködését rendszerben kell szemlélünk, ahol a speciális képességek, hozzáadódva a hivatásos katasztrófavédelmi szervek védekezési képességeihez, eredményezik a katasztrófák és veszélyhelyzetek hatásainak hatékony kivédését.

Muhoray Árpád meglátása alapján az összhangot megteremteni képtelen szervezetek a feladat végrehajtás során elérik azon állapotot, ahol *„...a rendszer elemei – a zavaró hatások felerősödése miatt – képtelenek folyamataikban saját kapcsolódó szervezeteikkel összhangban működni, melynek következtében a rendszer felbomlik”*. (Muhoray Á. 2002) A gondolatmenetből következően, a katasztrófák káros hatása ellen való sikeres védekezés alapfeltétele a részt vevő szervezetek kárterületi egyenszilárdsága, melyet a megfelelő szabályzási háttér, a képzési és képzettségi követelményrendszer, valamint az ezeknek való maradéktalan megfelelés biztosít.

1 RSOE. Munkaterv, 2015. www.rsoe.hu/documents/RSOE_2015_Munkaterv_tervV1OE.pdf
(Letöltés ideje: 2015. 11. 26.)

A kárhelyszíneken egyrészt szakmai feladatok, különböző vízkár elhárítási módszerek alkalmazása, nyúlógát, bordás megtámasztás, valamint buzgár ellenei védelem építése, másrészt működési feltétel biztosítási feladatok, úgy, mint egészségügyi ellátás, vezetési pont és bázisépítés jelentkeznek. Az elméleti felkészítés során külön figyelmet kell fordítani a munkavédelmi szabályok, a kárterületi magatartási szabályokra megismertetésére. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv állományának, illetve a vízügyi igazgatóság területileg illetékes szakaszmérnökség munkatársainak gyakorlatok végrehajtásába való bevonása elengedhetetlen, mivel a feladatok együttműködésben való végrehajtásra biztosítja a kárhelyszíni egyenszilárdság megvalósulását. A mentőcsoportok állománya előzetes elméleti és gyakorlati felkészítésben kell, hogy részesüljenek a közreműködő szervekkel való együttműködés módjáról.

Logisztika háttér biztosítása

A mentőcsoportoknak biztosítani kell a munkavégzéshez szükséges anyagokat, szakfelszereléseket, illetve az utánpótlás, ellátás képességét.

A Tóth–Horváth szerzőpáros cikkében leírtak szerint „...a katasztrófa-elhárítás logisztikai rendszerének célja a katasztrófák elleni védekezés feladatainak végrehajtásához szükséges erőforrások tervezése, a humán, az anyagi, a technikai, feltételek biztosítása, valamint a felhasználás szervezése, koordinálása a megelőzés, a védekezés és a helyreállítás során”.

(Tóth R. – Horváth Z. 2009)

A települési önkéntes polgári védelmi szervezetek nem minden esetben rendelkeznek valamennyi, a védekezéshez szükséges felszereléssel. A beavatkozáshoz szükséges védekezési anyagokak, eszközök biztosításában a katasztrófavédelemnek, a településeknek és a vízügyi igazgatóságnak kell segítséget nyújtania. A mentőcsoportok tagjainak és felszereléseinek szállítására saját eszközök, illetve a települési polgármesteri hivatal által biztosított eszközök kerülnek igénybevételre. Települési gyakorlathoz gyülekezőhelyek berendezése az adott település szerinti polgármesteri hivatal épületeiben kerül biztosításra, így az önkéntes szervezeteknek ebben a kérdésben nem kell eredményességet felmutatni. A táborhelyeken ki kell jelölni az elsősegélynyújtó helyeket, illetve dohányzó helyeket, a beavatkozás kezdetétől folyamatosan biztosítani kell a higiénés feltételeket (tisztálkodó hely, étkezési hely, illemhelyek).

Az ellátást a logisztikai komponens a települési polgármesteri hivatalok közreműködésével biztosítja. A gyakorlatok utolsó fázisában a feladatvégzés után az eszközök karbantartását minden esetben haladéktalanul el kell végezni.

Egészségügyi biztosítás

Az egészségügyi biztosítási terület feladata, az orvosi ellátás, elsődleges ellátás, sürgősségi betegellátás, egészségügyi szűrés biztosítása a csapattagok számára.

A mentőcsoportok egy-egy tagja rendelkezik elsősegély-nyújtó előképzettséggel, illetve a helyszínen készenlétben kell, hogy tartsanak súlyos sérültek ellátására, stabilizálására is alkalmas felszerelést. Az egészségügyi komponenseknek fel kell készülni a társszervek állományának egészségügyi biztosítására is, illetve amennyiben a gyakorlat indokolja, a helyszínen további egészségügyi biztosítást kell készenlétben tartani.

Összegzett következtetések

A katasztrófák káros hatásai elleni védekezés minden közösség alapvető érdeke, melynek során az önkéntes polgári védelmi szervezetek szakmai felkészültsége, speciális felszerelése kiegészíti a hivatásos katasztrófavédelmi erőket, erősíti a lakosság életének és anyagi javainak védelmét. Kárterületi beavatkozásban azon szervezetek vehetnek részt, akik a Nemzeti Minősítés Rendszerben foglaltak szerint a minősítési eljárásban sikeres vizsgával arra jogosultságot szereznek.

A szervezet felkészültségét, védekezésbe bevont erőkkkel való hatékony együttműködési képességét bemutatni hivatott, a minősítéshez kapcsolódó rendszerbeállító gyakorlat jogi alapját a 85/2014. BM OKF Intézkedés, a kiképzési szabályzat, és a mindenkor hatályos BM OKF főigazgatói utasítások és intézkedések adják. A minősítés egységességét a *Nemzeti Minősítési Rendszer alapkövetelményeiről* szóló 6/2013. (X. 31.) BM OKF utasítása 3. számú melléklete: a Szervezeti és Műveleti Irányelv biztosítja. A szabályzók köre lefedi az önkéntes polgári védelmi szervezetek működésére, rendszerbeállítására vonatkozó előírásokat. Ugyanakkor aktualizálást igényel a települési szint nevesítése, illetve a minősítő eljárási feladatok erő-eszköz kapacitáshoz való igazítása.

Mivel a települési önkéntes mentőcsoportok beavatkozó eszközellátottsága nem minden esetben biztosított, a rendszerbe állító gyakorlatok, illetve a beavatkozás minőségének javítása, fejlesztése elengedhetlenné teszi az egységesített felszerelésük rendelkezésre állásának település szintű biztosítását, és az önkormányzati eszközök igénybevitelét szabályzó eljárásrend kidolgozását, pontosítását. A szervezetek infokommunikációs háttérének biztosítása jelen helyzetben csak külső támogatással oldható meg, jogállásuk EDR rádió saját eszközparkban való tárolását nem teszi lehetővé. Ezen a téren megoldási lehetőségként jelenhet meg az URH és RH vezeték nélküli kommunikáció előkészítése.

A témában megjelent releváns szakirodalom átfogóan vizsgálja a mentőszervezetek minősítési eljárását, a gyakorlatok feladat végrehajtását, ugyanakkor a 2014-től egyre nagyobb számban megalakuló települési mentőcsoportok katasztrófavédelmi rendszerben való szerepének betöltése tekintetében további vizsgálatok szükségessége mutatkozik. Ezen kutatások, és a kapcsolódó felsőoktatási képzések hátterét Magyarországon a Nemzeti Közzolgálati Egyetemen Katasztrófavédelmi Intézete biztosítja. (Bleszity J. – Kátai-U. L. 2014; Kátai-U. L. 2014)

FELHASZNBLT IRODALOM

- Bleszity János – Kátai-Urbán Lajos (2014): Подготовка специалистов в области промышленной безопасности в Венгрии. POZHARY I CHREZVYCHAJNYE SITUACII: PREDOTVRASHENIE LIKVIDACIA 11:(2) pp. 53–58.
- Cseffó K. (2013): A kárhelyszíni beavatkozás során közreműködő szervezetek együttműködésének vizsgálat. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2013.
- EC DG: Study on the impacts of the developments of certain aspects of EU disaster risk management. (2011) <http://bookshop.europa.eu/en/study-on-the-impacts-of-the-developments-of-certain-aspects-of-eu-disaster-risk-management-pbK0213122> (A letöltés ideje: 2015. 01. 28.)

- EC DG (2015): Civil Protection Report.
www.bookshop.europa.eu/en/civil-protectionpbKR0115282?CatalogCategoryID=noMKABstMNYAAAEjiZEY4e5L (A letöltés ideje: 2015. 09. 12.)
- Endrődi I. (2012): A magyar önkéntes polgári védelmi szervezetek szerepe az új katasztrófavédelmi törvény alapján. Védelem Online: Tűz- és Katasztrófavédelmi Szakkönyvtár, XIX, 11–19.
www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan463.pdf (A letöltés ideje: 2015. 01. 10.)
- Endrődi I. (2013): A katasztrófavédelem feladat-, és szervezetrendszere. Budapest, 2013. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézet
- Endrődi I. (2015): Polgári Védelmi Tudományos problémák kutatási eredményeinek összefoglalása. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015.
- Hornyacsek J. (2010): A települési védelmi képességek a katasztrófa-kihívások tükrében. Budapest. „Biztonságunk érdekében” Oktatási- és Tanácsadó Tudományos Egyesület, 2010.
- Kátai-Urbán Lajos (2014): Handbook for the Implementation of the Basic Tasks of the Hungarian Regulation on „Industrial Safety”. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 73 p. (ISBN 978-615-5491-70-2)
- Muhoray Á. (2002): A katasztrófavédelem irányítási modelljének vizsgálata. Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2002.
- Teknős L. – Csepregi P. – Endrődi I. (2014): Felsőoktatási intézmények önkéntes mentőszervezeteinek jelentősége, helye, szerepe a katasztrófavédelem rendszerében. Hadtudomány 2014. évi elektronikus lapszám, 155–168. www.mhht.eu/hadtudomany/2014/2014_elektronikus/12_TEKNOS_CSEPREGI_ENDRODI.pdf (A letöltés ideje: 2015. 10. 10.)
- Tóth R. – Hornyacsek J. (2008): Gondolatok a katasztrófa-elhárítás logisztikai kérdéseiről. Polgári Védelmi Szemle, 1 (2008), 88–99. www.mpvsz.hu/letoltes/pvszemle/pv2008_1.pdf (A letöltés ideje: 2015. 09. 15.)
- Tóth R. – Horváth Z. (2009): A logisztikai támogatás helye, szerepe a hazai katasztrófavédelem rendszerében. Polgári Védelmi Szemle, 1 (2009), 146–163. www.mpvsz.hu/letoltes/pvszemle/pv2009_1.pdf (A letöltés ideje: 2015. 03. 28.)
- BM OKF egységes online Központi Adatszolgáltató Program.
www.adatszolgaltatas.kit.katved.gov.hu/kap/ (A letöltés ideje: 2015. 10. 26.)
- Rádiós Segélyhívó és Infokommunikációs Országos Egyesület 2015. évi Munkaterve.
www.rsoe.hu/documents/RSOE_2015_Munkaterv_tervVIOE.pdf (A letöltés ideje: 2015. 11. 26.)
- Szternák Gy. (2007): Valós veszély: a természeti katasztrófák és következményeik. Védelem Online: Tűz- és Katasztrófavédelmi Szakkönyvtár, XIII (2007), 1–7.
www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan53.pdf (A letöltés ideje: 2014. 01. 15.)

FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK

- 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCVIII. törvény végrehajtásáról. Magyar Közlöny, 131 (2011), 32252–32298.
- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról 1. számú melléklet 34. (e). Magyar Közlöny, 19 (2012), 1378–1387.
2013. évi CXCVII. törvény egyes törvényeknek a katasztrófák elleni védekezés hatékonyságának növelésével összefüggő módosításáról. Magyar Közlöny, 193 (2013), 82720–82734.
- 6/2013. (X. 31.) BM OKF Főigazgatói Utasítás a Nemzeti Minősítési Rendszer alapkövetelményeiről. Hivatalos értesítő, 53 (2013), 19856–19898.
- 118/2011. (X. 31.) BM OKF Főigazgatói Intézkedés a Katasztrófavédelmi Művelési Szabályzat kiadásáról, 1. számú melléklet.
www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?paiged=tuzoltas_belső_szabalyozok (A letöltés ideje: 2015. 09. 25.)
- 85/2014. BM OKF Intézkedés a BM OKF Kiképzési Szabályzatának kiadásáról.
www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=szervezet_jogszabaly (A letöltés ideje: 2015. 10. 15.)